

***Mässingssoppa, Lundgren och
Mittinatta***
Ett besök i musikerslangens utmarker

Hans Landqvist

**Festsymposium för
Anders-Börje Andersson
2010-01-29**

Institutionen för svenska språket,
Göteborgs universitet

Musikerslang: vad och varför?

Fackslang bland professionella musiker i Sverige i militära musikkårer, symfoniorkestrar och underhållningsorkestrar från 1930-talet och framåt (Landqvist 2006, 2007, 2010)

Slang är en viktig del av fackmäns kommunikativa repertoar – men uppmärksammas sällan (jfr Andersson 1994; Strömman 1995)

Slang och musikerslang

'slang'

- ord och flerordsuttryck: *lexikala enheter*
(Landqvist 2003)
(jfr Strömman 1995; Lindfors Viklund 2001; Kotsinas 2003)

'musikerslang'

- (professionella) musiker
- talspråk
- begränsad språklig gemenskap
(jfr Strömman 1995; Kotsinas 2003)

Musikerslang: vad?

Totalt 166 benämningar (lexikala enheter):

- (1) **Arbetsredskap** (59 lexikala enheter)
låda 'gitarr; piano'; *marschkagge*
'marschtrumma'
- (2) **Arbetsmoment** (46 lexikala enheter)
arra 'arrangera'; *hänga tvätt* 'dirigera'
- (3) **Yrkesmän** (39 lexikala enheter)
mässingsplågare 'trumpetare; hornist';
komp(et) 'musiker i rytmsektionen'
- (4) **Arbetsobjekt** (22 lexikala enheter)
mässingssoppa 'musik för blåsorkester,
hornmusik'; *Lundgren* 'Lohengrin'

Musikerslang: varifrån?

Primärkällor:

- samtal med Åke Landqvist (ÅL), 2004–2007
- biografier och memoarer
- musikvetenskaplig litteratur
- ordlistor och ordböcker inom fackområdet

Sekundärlitteratur:

- monolingvala allmänordböcker: NEO, SAOB
- monolingvala slangordböcker: Gibson 1983, SvSI Kotsinas 2000, NSvSI
- språkvetenskaplig litteratur

Musikerslang: i slangordböcker?

”Till den typ av slang som inte medtagits här hör ... yrkesmusikernas slangbenämningar på musikstycken, t.ex. *Gnället i kapellet* (Cryin’ In The Chapel), *Jag ser änder där* (I Surrender, Dear) ...” (SvSI, s. [1], kursiv stil i originalet)

”Slutligen bör det sägas att många fullt levande och kanske till och med vanliga slangord sannolikt saknas i denna bok. Dit hör bland annat en del regionala slangord och en mängd ord som används av olika yrkesgrupper eller av personer med vissa specialintressen ...” (NSvSI, s. XII–XIII)

Musikers arbetsobjekt: vad? (I)

(1) Musikaliska genrer:

mässingssocka 'musik för blåsorkester, hornmusik'
(ÅL; Nyquist; SvSI)

skåp 'dragspelsmusik' (SvSI)

sydisar 'latinamerikanska tongångar' (Tellemar)

(2) Musikaliska verk:

(2a) marscher

(2b) baletter, operor och vokala verk,
operetter

Musikers arbetsobjekt: vad? (II)

Etthundraett (ty. *Hundert und Eins*, Jämtlands
fältjägarår) (Sandberg)

Frösundapolkan (Svea ingenjörregimentes marsch)
(Sandberg)

Värmlandspolkan (Pepitamarsch, Värmlands
regementes marsch) (ÅL; Sandberg)

Ankdammen (sv. *Svansjön*, fr. *Le lac de cygnes*) (ÅL)

Hallickens miljoner (sv. *Harlekins miljoner*, fr. *Les
millions d'Arlequin*) (ÅL; SvSI)

Musikers arbetsobjekt: vad? (III)

Dyngjohan [*dyng* + *Johan*] (sv. *Don Juan*,
it. *Don Giovanni*) (ÅL; SvSI)

Frun utan stuga (sv. *Kvinnan utan skugga*,
ty. *Die Frau ohne Schatten*) (ÅL; Hjalmarsson)

Lundgren (sv., ty. *Lohengrin*) (ÅL; SvSI)

Pelle och Melle (sv. *Pelléas och Mélisande*,
fr. *Pelléas et Mélisande*) (ÅL; SvSI)

Rigelotto [*rigel* + *Otto*] (sv., it. *Rigoletto*) (ÅL)

Mittinatta (sv., it. *Mattinata*) (ÅL)

Musikers arbetsobjekt: vad (IV)?

Den glada ankan (sv. *Den glada änkan*,
ty. *Die lustige Witwe*) (ÅL)

Eländets land (sv. *Leendets land*,
ty. *Das Land des Lächelns*) (ÅL; Tellemar)

Kardassfurstinnan (sv. *Czardasfurstinnan*,
ty. *Die Csárdásfürstin*) (ÅL)

Luderläppen, Lädernuppen (sv. *Läderlappen*,
ty. *Die Fledermaus*) (ÅL; SvSI)

Orfeus i underkjolen (sv. *Orfeus i underjorden*,
fr. *Orphée aux enfers*) (ÅL)

Pagadudu (sv., ty. *Paganini*) (ÅL)

Teaterbråten (sv. *Teaterbåten*, eng. *Show Boat*) (ÅL)

Musikers arbetsobjekt: hur? (I)

Bildspråk (jfr Lindfors Viklund 2001)

mässingssoppa

skåp

Ellipser (jfr Strömman 1995; Kotsinas 2003)

sydis

Geografiska angivelser (jfr Sandberg 1996)

Frösundapolkan

Värmlandspolkan

Musikers arbetsobjekt: **hur?** (II)

Ordlekar och ljudlighet (jfr SvSl; Kotsinas 2003)

Den glada ankan

Mittinatta (jfr it. *mattinata*, 'morgonsång')

Hallickens miljoner

Orfeus i underkjolen

Frun utan stuga

Lundgren

Pelle och Melle (jfr fr. *pêle-mêle*, 'huller om buller, oreda')

Fackslang: varför?

(1) Effektiv kommunikation

(jfr Laurén & Nordman 1987; Strömman 1995)

(2) Sammanhållning i gruppen

(jfr Skautrup 1968; Andersson 1994; Strömman 1995; Kotsinas 2003)

(3) God stämning på arbetsplatsen

(jfr Strömman 1995; Beck 1998)

Musikers arbetsobjekt: varför?

”[D]et är en gammal tradition att varje skrå ska ha lite ling[v]istiskt frimureri för sig.”

(Norman 1980, s. 243)

Slanguttryck eller öknamn bildas lätt när verkets namn erbjuder möjligheter och ”[d]et kan vara ett sätt att motverka ’tristessen’ inför utsikten att ’genomlida’ [dvs. spela] kvällens föreställning”.

(ÅL, 2005-08-11)

Fackslang och/eller allmänspråk? (I)

(hämtat från <www.sjobo.nu/cardell/homepage/fun_story_sv.htm>;
<www.stahlhammerklezmer.se/Pressmaterial.htm>)

** 224 **

- Jag var på Operan i går.

- Hur var det då?

- Det var hemskt tjusigt och mitt i alltihop

kom Lundgren in på en svan!

- Lundgren? Lohengrin hette han väl?

- På tyska, ja!

Pressklipp

"Klezmermusik med själ och känsla

...en konstmusikalisk touch, med musiker på högsta nivå. Men denna är parad med en själfullhet och känsla för ursprunget som gör att begreppet klezmer här får en djupare och nästan andlig dimension./.../Musikaliskt mer dynamiskt och dramatiskt är det närmast kammarmusikaliska mötet mellan cello, violin och dragspel. Här utvecklas ett mycket lyhört samspel..."

Östgöta Correspondenten 2009

Skrivet om Semmy Stahlhammer

"I can't imagine a better performance"

San Francisco Chronicle

"Hans egaliserade och varma violinton och tekniska säkerhet är förbluffande"

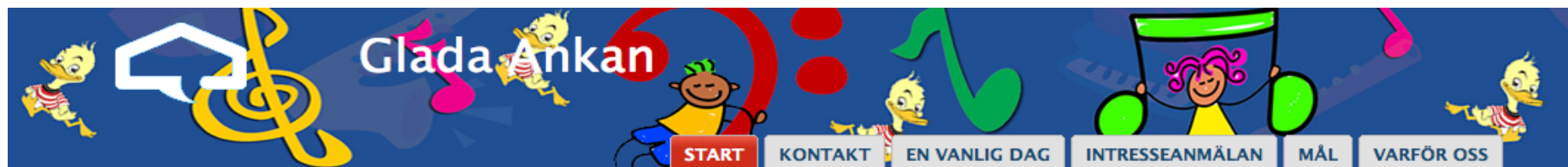
Dagens Nyheter

"Han är Pagadudu med Paganini"

Göteborgsposten

Fackslang och/eller allmänspråk? (II)

(hämtat från <www.gladaankan.nu>; <www.glada-ankan.se>;
<www.ankdammen.com>)

ANKDAMMEN.COM PÅ NÄTET SEDAN 1997

- » Startsidan
- » Finlandssvenska vitsar
- » Arkivet
- » Annonstorget

HÖSTEN ÄR PÅ INGÅNG, Å HE
GÄLLER ATT FÖRBEREDA SEJ
FÖR DEN DÅR, SOM DOM
SÄGER, HEMSKA SVINFLUNSAN.
HE HAR JAG GJORT!

JAG HAR HANDLAT AKTIER
I VACCINTILLVERKARNA.

SÅ NU ÄR DE BARA ATT
TA DE LUGNT, HÅLLAS
INOMHUS Å DRICKA MYCKET.
Å VÄNTA PÅ DIVIDENDEN.
KA-CHING!!!

FINLANDSSVENSKA: VITSAR

Två handelsmän träffades:
- Va säljer du för något?
- Preventivmeedla!
- Jaså, är det här din son?
- Nää he ein reklamation
från Åbo!

MP3- VITSAR

- » GambelÅke 75 kb
- » Moto & Mix 219 kb
- » Fem minut 96 kb
- » Elof 237 kb
- » Grodo 90 kb
- » Sparkped 164 kb
- » Svinbiln 134 kb
- » Dagens 85 kb

Referenser (I)

- Andersson, R. 1994: "*Lasta, lossa och gå på dagis* – något om språket på AB Storstockholms Lokaltrafik". I: *Svenskans beskrivning 20*. Lund.
- Beck, W. 1998: "Fachsprachen und Fachjargon im Theater". I: *Fachsprachen*. Berlin & New York.
- Hjalmarsson, D. 2004: [Skämtteckning utan rubrik]. I: *Scendraget 30*. Gbg.
- Landqvist, H. 2003: Abolition, militärmål, rusdryck och kåkfarare. (ORDAT 20.) Gbg.
- Landqvist, H. 2006: "*Lira utanför, marschkaggar, rörpulare och Ankdammen: en pilotstudie av svensk musikerslang*". I: *Nordiska Språk Nättidskrift*.
- Landqvist, H. 2007: "*Dragsnork, tarmgnidare och plåga skinn: fackslangtermer bland svenska musiker*". I: *Fackspråk och översättningsteori. VAKKI-symposium XXVII*. Vasa.
- Landqvist, H. 2010: "Trade Slang Terns among Swedish Musicians: Form, Meaning, and Function". I: *Reconceptualizing LSP*. Aarhus.
- Landqvist, Å. 2004–2007: personlig kommunikation.
- Laurén, C. & Nordman, M. 1987: *Från kunskapens frukt till Babels torn*. Malmö.

Referenser (II)

- Lindfors Viklund, M. 2001: *Exotismer, romanticismer och vanliga överdrifter*. (Meijerbergs arkiv för svensk ordforskning 28.) Gbg.
- NEO = *Nationalencyklopedins ordbok*, 1995–1996. Höganäs.
- Norman, C. 1980: *Musikant med brutet gehör*. Sthlm.
- NSvSI = Kotsinas, U-B. 1998, tr. 2000: *Norstedts svenska slangordbok*. Sthlm.
- Nyquist, B. 1983: *Musik till middag*. Sthlm.
- Sandberg, B. 1996: *Försvarets marscher förr och nu*. Sthlm.
- SAOB = *Ordbok öfver svenska språket utgifven af Svenska Akademien/Svenska Akademiens ordbok*, 1893–. Lund.
- Skautrup, P. 1968: *Det danske sprogs historie*. IV. Kbhvn.
- Strömman, S. 1995: *Två språk på arbetsplatsen* (Acta Wasaensia 44.) Vasa.
- SvSI = Gibson, H. 1978, tr. 1983 [1969]: *Svensk slangordbok*. 2 uppl. Sthlm.
- Tellemar, H. 2005: *Det var i alla fall roligt att komma fram*. Sthlm.